

УДК 811.162.1

DOI: 10.31471/2304-7402-2022-17(65)-67-77

СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОЗНАЧЕНОСТІ СИНТАКСИЧНОЇ ОСОБИ В ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ

О. Р. Корпало

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000 м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57

Категорія особи займає важливе місце серед семантико-граматичних категорій, що впливають як на будову реченнєвої моделі, так і на формування комунікативного процесу. Ця категорія належить до однієї з найбільш складних і суперечливих, через що постійно викликає зацікавлення багатьох учених. Незважаючи на активне студіювання, категорія особи потребує комплексного вивчення на тлі всієї граматичної структури мови, що й зумовлює актуальність дослідження. **Мета статті** – здійснити аналіз семантико-граматичної категорії особи в польській мові як міжрівнєвої категорії у реченнях із семантикою означеності. Опіраючись у реченні на морфологічну особу (словозмінну категорію особи дієслова, лексико-граматичну категорію особи займенника та іменника), синтаксична особа за своєю граматичною природою відрізняється від неї значенням, засобами вираження, багатоаспектністю, найважливішою ознакою якої є дейктичність, тобто вказівка на учасників мовленнєвого акту. Адресант і адресат є ключовими поняттями висловлення, вказівка на їх протиставлення або відсутність такого протиставлення є одним із основних і обов'язкових ознак речення.

Мотивуючи статус категорії синтаксичної особи, опираємось на те, що синтаксична семантика – це передусім семантика відношень. Агенсивне значення є компонентом об'єктивного плану категорії синтаксичної особи і відображає відношення „діяч-дія”, при цьому діяч може бути представлений як означений, неозначений або узагальнений. **Новизна** дослідження полягає в тому, що аналіз означеності особи в польській мові здійснено з позицій структурно-семантичного підходу до мовних явищ. Означеність особи-діяча виражають двоскладні, означено-особові, безособові та інфінітивні речення, у структурі яких експліцитно чи імпліцитно є вказівка на виконавця дії чи носія стану (агенса). Існують різні способи репрезентації означеного агенса: морфологічний, лексико-морфологічний, морфолого-синтаксичний, контекстуально-ситуативний, інтонаційно-синтаксичний. На означеність особи в польській мові вказують насамперед особові закінчення дієслів-присудків у формах 1-ої та 2-ої особи однини і множини (морфологічний спосіб) разом з особовими займенниками відповідної особи (у такому разі слід го-

ворити про лексико-морфологічний спосіб) або без них. При морфолого-синтаксичному способі конкретний діяч виражається не називним, а непрямими відмінками іменників та особових займенників.

Практична цінність. Отримані результати будуть корисними в навчальних цілях при вивченні польської мови як іноземної, у процесі викладання теоретичних курсів із граматики, у підготовці підручників і навчальних посібників із синтаксису сучасної польської мови.

Ключові слова: синтаксична особа, агенс, давальний агенсивний, двоскладні, означено-особові, безособові та інфінітивні речення.

Сучасна граматична теорія базується на комплексному, синтезованому аналізі синтаксичних одиниць з урахуванням розмаїття їх семантичних, формальних і функціональних ознак. У зв'язку з посиленням наукового інтересу до синтаксичної семантики особливої актуальності набуває проблема з'ясування статусу категорії синтаксичної особи як багатоаспектної об'єктно-суб'єктної категорії, яка разом із темпоральністю і модальністю формує речення.

Узагальнивши напрацювання сучасної лінгвістики щодо проблем, пов'язаних із вивченням категорії синтаксичної особи, можна зробити висновок, що вона є однією з найбільш складних і суперечливих за своєю природою і постійно викликає зацікавлення вчених. У полоністиці категорія особи найчастіше розглядається як явище морфологічне, тобто як категорія дієслова чи займенника (в дослідженнях А. Вежбіцької, Р. Гжегорчикової, С. Йодловського, К. Каллас, Г. Конечної, Т. Ріттель, О. Волінської та ін.), рідше – іменника (у студіях А. Домбровської, А. Гейнца, А. Нагурко, З. Салоні та ін.); або як явище прагматичне (у працях М. Кіти, М. Лазінського, Т. Лисаковського, Р. Лясковського та ін.), чи як явище синтаксичне (переважно в контрастивних дослідженнях із синтаксису: в роботах Е. Візе, В. Косескої-Тошевої, М. Марцянік, С. Сятковського та ін.), що й зумовило необхідність цілісного аналізу цієї категорії.

Семантика синтаксичної особи виявляється у процесі взаємодії різних засобів вираження: морфологічних, лексико-граматичних, конструктивно-синтаксичних, інтонаційно-синтаксичних. Синтаксична особа опирається передусім на особу морфологічну (словозмінну категорію особи дієслова, лексико-граматичну категорію особи займенника та іменника), але не тотожна особі морфологічній і виходить далеко за її межі, відрізняючись від неї багатоаспектністю, що й зумовило розмежування понять „морфологічна особа” і „синтаксична особа”.

Синтаксична категорія особи виражає відношення сказаного до мовця, до адресата мовлення або до третьої особи (неучасника комунікації). Агенсивне значення є компонентом об'єктивного плану категорії синтаксичної особи і відображає відношення „діяч-дія”, при цьому діяч

може бути представлений як означений, неозначений або узагальнений. Поділ речень на агенсивні й дезагенсивні не збігається з їх поділом на особові й безособові.

Означеність особи-діяча виражають двоскладні, означено-особові, безособові та інфінітивні речення, у структурі яких експліцитно чи імпліцитно є вказівка на виконавця дії чи носія стану (агенса). Існують різні способи репрезентації означеного агенса.

Передусім на означеність особи вказують особові закінчення дієслів-присудків у формах 1-ої та 2-ої особи однини та множини (морфологічний спосіб) разом з особовими займенниками відповідної особи (у такому разі слід говорити про лексико-морфологічний спосіб) або без них. Для польської мови типовими є конструкції без особових займенників у ролі підмета. Зазвичай «їх присутність у реченні спричиняє прагматичні інновації, зміну "рангу" складових частин смислу» [4, с. 654].

Найбільш означеною є перша особа однини, оскільки конкретно вказує на особу мовця, наприклад: *Nie rozmawiam o niczym z policją bez mojego adwokata. Mam takie prawo* (М. Krajewski). Друга особа менш означена, адже може мати не тільки конкретне, означено-особове, а й узагальнено-особове значення, пор., наприклад, речення: *Na rowerze zajedziesz w dwadzieścia minut* (А. Minkowski) і *Klamstwem daleko nie zajedziesz* (przysłowie), у першому з яких друга особа означена, оскільки мовець апелює до конкретного адресата, який знаходиться тут і зараз, а в другому – узагальнена, бо дія стосується всіх, кожного.

У реченнях з означено-особовою семантикою агенс може бути неучасником комунікації і виражатися займенником 3-ої особи або іменником. Конкретизація суб'єкта в таких реченнях певною мірою пов'язана з означеністю його локалізації у просторі, з його індивідуалізацією, тобто зумовлена передусім лексико-граматичними властивостями його експлікатора, зокрема належністю іменників до назв власних чи загальних. Як відомо, власні назви даються окремим особам чи предметам з метою виділення їх із ряду однорідних, наприклад: *Szekspir jest niepodważalnym autorytetem, miarą współczesnych spraw* (Е. Biela); *Tatry wążiutkie, nie wyglądają na poważne góry, raczej plac budowlany z haldą wapna* (М. Gretkowska).

Загальні назви як узагальнені найменування однорідних предметів можуть конкретизуватися в реченні завдяки використанню вказівних (*ten człowiek, ten (ta) sierota*) чи присвійних (*mój mąż, twoja matka*) займенників, наприклад: *Jasne, powinieneś: wywiozłeś do obcego kraju, obcego miasta, ty w zasadzie prawie autochton, nawet nosisz irlandzkie nazwisko, ale ta sierota jak tu sobie sama poradzi?* (W. Horwath); – *No proszę, mój mąż znów coś doczytał* (J. Grzegorzcyk).

Ідентифікувати суб'єкт дозволяє контекст чи ситуація. Так, слово *teatr* у реченні *Teatr miał zamiar wystawić „Zmowę świętoszków”*

Bulhakowa i Brzeski, reżyser, chciał mi dać rolę Armandy (M. Nurowska) сприймається мовцем і адресатом мовлення однаково, якщо в цій місцевості такий заклад лише один або учасники розмови розуміють, про який саме театр ідеться. Конкретизувати загальну назву дозволяє дескрипція [10, с. 35]. Наприклад, зі змісту речень на зразок 1) *Przypomnijmy, że po jednej stronie występował autor Dziadów i Pana Tadeusza* (J. Tomkowski); 2) *Ta zielona filiżanka, która stoi w kredensie na drugiej półce od góry* зрозуміло, що в першому з них ідеться про Адама Міцкевича, а опис у другому реченні конкретизує, ідентифікує один з багатьох подібних предметів.

При морфолого-синтаксичному способі конкретний діяч виражається не називним, а непрямыми відмінками іменників і особових займенників. Сказане передусім стосується т. зв. інфінітивних і безособових речень.

Із позицій семантико-синтаксичного синтаксису в інфінітивних реченнях ідеться про потенційну дію, яку необхідно, бажано і т. ін. здійснити в майбутньому конкретній або узагальненій особі, тобто інфінітивні речення не є безагенсними, хоч форма головного члена не вказує на особу.

Якщо в східнослов'янському мовознавстві, зокрема в українському, термін „інфінітивні речення” є загальноновживаним, то в польській лінгвістичній традиції конструкції з інфінітивом (*bezokolicznikiem*) вважаються еквівалентами речень (*równoważnikami zdań*). Трапляються, однак, і терміни на зразок „konstrukcje z bezokolicznikiem” [10, с.83-84]; „zдания z bezokolicznikiem niezależnym” [11, с. 82-86; 12, с. 268]; „bezpodmiotowe zdanie z bezokolicznikiem” [13, с. 31]. Автори зазначених праць, розглядаючи конструкції з інфінітивом, в основному зосереджують свою увагу на його семантиці або на синтаксичній функції й зазвичай не виділяють як окремих різновидів речень із незалежним інфінітивом. Так, Т. Ріттель, аналізуючи різні значення інфінітива, ілюструє свої висновки як реченнями з незалежним інфінітивом на зразок *Spać!*, так і в поєднанні з модальними словами типу *Treba było pilnować* чи в складі т.зв. ергативних¹ конструкцій на кшталт *Nie chce mi się jeść. Zachciało mi się jeść*, «в яких агенсом є особовий займенник у давальному відмінку»

---

¹Ергатив – залежний відмінок у деяких мовах (кавказьких, австралійських, чукотсько-камчатських тощо), орієнтованих на семантичне протиставлення не суб'єкта і об'єкта, що має місце у мовах номінативної граматичної будови, а т.зв. агента (виконувача дії) і фактита (носія дії) [7, с. 593]. Про ергативність у мові писав Є. Курилович, відзначаючи, що «різниця між пасивними і ергативними конструкціями полягає в тому, що пасивну форму зіставляють з активною, а ергативну – ні» [6, с. 131]. Ергатив кодує агенс (суб'єкт), який у реченні виражений формою залежного відмінка. У польській мові цей закодований агенс має форму не називного, а непрямого відмінка, наприклад: *mnie się zdaje, spalomi się dobrze, nie nam otym sądzić*.

[14, с. 160]. Ергативні конструкції з підметом реальним (*z podmiotem realnym*) у формі давального відмінка, що вказує на особу, яка є носієм дії чи стану, свого часу серед речень з інфінітивом виокремлювала Г. Конечна [11, с. 85-86].

Давальний відмінок у позиції семантичного суб'єкта в односкладному інфінітивному реченні є його облігаторним компонентом, хоч віднесеність предикативної ознаки до її носія виражається непрямо. «Ця особливість давального суб'єкта викликає суперечливі теоретичні судження: одні вчені розглядають його як еквівалент або аналог граматичного підмета (як це маємо у польській мові. – О. К.), вважаючи всі конструкції з давальним суб'єкта двоскладними реченнями з логічним підметом, інші – навпаки, характеризують позицію давального із значенням носія стану як об'єктну або обставинно-об'єктну» [8, с. 95]. Безумовно, все залежить від того, з яких позицій аналізувати конструкції з незалежним інфінітивом – з позицій формального чи семантичного синтаксису.

В україністиці думку про семантичну двоскладність інфінітивного речення послідовно відстоював Л. Булаховський, наполягаючи на тому, що «єдиний засіб покінчити з усіма натягненими розумуваннями з приводу речень інфінітивного типу – це визнати, що в цих реченнях давальний відмінок, який називає носія відповідної дії, афективно зосередженої в інфінітиві, становить собою не що інше, як підмет до вираженого інфінітивом присудка» [2, с. 27]. Автори монографії «Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання» І. Слинко, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська вважають інфінітивні речення одноядерно-двокомпонентними, «у яких незалежний інфінітив виражає дію, співвідносну з наявним чи домислюваним діячем» [9, с. 212]. При такому трактуванні підкреслюються дві визначальні риси інфінітивних речень: 1) з формально-граматичного погляду це одноядерні речення, тобто речення без підмета; 2) з семантичного погляду це двокомпонентні речення, бо в них, крім предиката, завжди мається на увазі суб'єкт.

Вказівка на особу реалізується в інфінітивних реченнях конструктивно-синтаксичним способом. Зумовлений семантико-граматичною структурою односкладного речення давальний відмінок зі значенням суб'єкта вказує на віднесеність висловлення до конкретної особи, котрій приписується певний стан. Так, віднесеність до першої особи виражається особовими займенниками першої особи однини і множини: *Uczyc się nam od was, starych żołnierzów* (= *tamy uczyc się od was* // маємо вчитися у вас) (H.Sienkiewicz). На другу особу вказують особові займенники другої особи: *Starzy głupcze! I tobież to myśleć o takim aniele?* (= *nie powinieneś myśleć* // ти не повинен думати); *Znam swoja wartosc jako człowieka i nie wam mnie oceniać* (= *powinieneś nie oceniać* // ви не повинні оцінювати) (R. Biedroń); Віднесеність до третьої особи виражається особовими займенниками третьої особи або іменниками, наприклад: –

Strzelać mogą I z daleka. – A po co im strzelać do księdza? I komu? (= mają strzelać // вони мають стріляти) (J. Iwaszkiewicz); *Pewnie denerwowało ich, że to nie im pracować po godzinach (= powinni pracować // вони мусять працювати)* (W. Dymny).

Речення такого типу Г. Арполенко трактує як «інфінітивні речення зі значенням об'єктивної необхідності, неминучості, невідворотності дії („інфінітив + давальний агенсивний”)» [1, с. 20]. Давальний діючої особи в інфінітивних реченнях за значенням відіграє ту саму смислову роль, що й підмет – називний відмінок. Порівняйте: *nie dostać mi – ja nie dostam; po co im strzelać – po co oni mają strzelać; wam by krzyknąć – wy by krzyknęli*.

Давального агенсивного в структурі інфінітивного речення може й не бути, але він легко відтворюється з контексту, що характерно для неповних речень, зокрема для підрядних частин складнопідрядних речень із підрядними мети, рідше – з підрядними інших видів, наприклад: 1) *Przykryłem się cieniutką pierzyczyną aż po samą głowę, żeby jak najprędzej zasnąć* (J. Morton); 2) *Czy obcy nie powinien raczej ze wszystkich sił bronić pytań i wątpliwości i unikać odpowiedzi, aby nie zniknąć całkiem w archiwach i na komputerowych dyskach?* (B. Świdorski); 3) *Zupełnie tak jakby słońce przebiło blaszany dach i strop, żeby z powietrza ulepić fantasmagorię* (A. Stasiuk); 4) *Uznali, że muszą znaleźć Kincla, żeby wyjaśnić te wątpliwości i ewentualnie go wykluczyć* (P. Pollak); 5) *I skąd wiedziałeś, gdzie szukać?!* (J. Głębski); 6) *Modliła się, żeby nie czuć nienawiści. Nic więcej* (Z. Nałkowska). На потенційного агенса у підрядних інфінітивних частинах указують форми дієслів-присудків головної частини: у першому реченні – це 1-а особа однини чоловічого роду; у другому – 3-я особа однини чоловічого роду; у третьому – 3-я особа однини середнього роду; у четвертому – 3-я особа множини; у п'ятому – 2-а особа однини чоловічого роду; у шостому – 3-я особа однини жіночого роду.

Давальний суб'єкта частіше граматично імпліцитний і в реченнях, що виражають модальне значення бажаної дії з конотаціями сумніву, роздуму і т. ін., тому що інфінітивні речення зі значенням бажання передусім асоціюються з першою особою, якщо прямих вказівок на особу немає. «Це впливає, очевидно, з певної суб'єктивності самого бажання» [3, с. 62], наприклад: *"Wziąć by pałę i walić nią was po łbie" – mówił Kani Breźniew, osoba też niewątpliwie kompetentna* (L. Bójkó); *Urodzić dziecko, czuć je przy sobie, słabe, ciepłe i bezradne, karmić własną piersią...* (Z. Kossak).

Тяжіння до вказівки на першу особу при відсутності давального агенсивного виявляють і питальні інфінітивні речення, наприклад: *Boże, co robić, co robić? Powiedzieć, że wpadłem tylko po sąsiedzku z wizytą do dawnego szkolnego kolegi?* (M. Sokołowski); *Czy wobec tego jest sens zzywać policję na ratunek tonącemu? A jeśli nie, kogo prosić o pomoc?* (M.

Obszarny, Dziennik Łódzki, 2007-06-16). Очевидно, саме модальне значення невпевненості в аспекті категорії особовості акцентує на тому, що дія-стан співвідноситься з особою мовця, який розмірковує про щось.

Без давального агенсивного вживаються інфінітивні речення, які виражають категоричний наказ, допоміжну функцію при цьому виконує спонукальна інтонація. Інфінітив у таких реченнях функціонально збігається зі значенням форм наказового способу і тому найчастіше асоціюється з адресатом, наприклад: *Tak – powiedział Broll. – Pan kłamie! – krzyknął. Wstać! – podniósł jeszcze głos i poczuł na sobie uważny wzrok pułkownika* (A. Zbych); *Nieprawda, milczeć! Do dzieła, Arturku, do dzieła!* (S. Mrożek). Суб'єкт при цьому підказується ситуацією, контекстом або (як в останньому прикладі) наявністю звертання – іменника у кличному відмінку, що називає потенційного виконавця дії.

Щоправда, у конструкціях спонукальної модальності, що виражають наказ, побажання, прохання, суб'єкт частіше узагальнений, чому сприяє як відсутність давального агенсивного, так і певна декларативність змісту речення, наприклад: *Pracować, pracować, niemyśleć ogłupstwach!* (A. Zbych); *Nie słycać nas, nie widać, nie znamy własnych dusz* (J. Brzechwa). Не випадково такий різновид інфінітивних речень доволі поширений у прислів'ях і приказках: *Bodajdać, aniebrać; Jednym strzelaniem dwa ptakiubić; Kiedy spaść, to z dobrego konia; Najedną wędkę dwieryby łowić; Na jednym rożnie dwie pieczenie piec* (прзysłовіе). Центр ваги в інфінітивних реченнях переноситься на саму дію і вказує на узагальненого її виконавця, внаслідок чого зростає експресивність сказаного.

Таким чином, розгляд семантичних особливостей інфінітивних речень засвідчує, що вони постають двокомпонентними (не двоскладними у формально-граматичному аспекті), тобто інфінітивні речення не є безагенсами: виконавець дії у них завжди мається на увазі та є конкретним у реченнях із давальним агенсивним. Імплицитність потенційного суб'єкта не свідчить про його відсутність: агенс або відновлюється з контексту, тобто так чи інакше є означеним, або мислиться як узагальнений, якщо немає морфологізованих вказівок на нього.

Якщо в інфінітивному реченні завжди наявний активний діяч, то в безособовому реченні стан або модальне відношення виражені як незалежні від діяча або характеризують особу непрямо. За наявності давального агенсивного носій стану може співвідноситься із першою (*Tylko kręci mi się w głowie, ale dam sobie radę* (M. Jarosz)), другою (*Nudzi ci się? Jak ci się nudzi, to złap się wreszcie za jakąś robotę* (M. Maliński)) або третьою особою (*Dobrze mu się jednak spało* (T. Wołdak-Janowska)).

Головний член таких речень найчастіше виражений дієсловом у формі 3-ої особи однини у складі ергативних конструкцій з інфінітивом або без нього, наприклад: *Paterowi nie chciało się tłumaczyć, ile go*

kosztowało potoczne i niedbale wyrażanie myśli (М. Krajewski); *Wreszcie od tego gadania zrobiło mu się słabo* (J. Iwaszkiewicz).

Виразити стан чи настрій дійової особи, незалежно від її свідомо спрямованого бажання, можуть речення з предикативними прислівниками на зразок *miło, chłodno, zimno, gorąco, ciekawo, duszno* тощо або з предикативними іменниками типу *szkoda, żal, wstyd, grzech* із дієслівними зв'язками *być, stać* чи без них у різних часових і способових формах, які називають всеохопний безсуб'єктний стан людини, суб'єкт-носії якого позиціонується в додатку, наприклад: 1) *Głowa mnie boli. Głodna się robię. I chłodno mi* (К. Chinczyk); 2) *Naprawdę bądź mi miło* (Е. Kujawska); 3) *Nie zimno ci w tym kocu?* (Р. Siemion); 4) *A panu nie strach tak jeździć?* (М. Olszewski); 5) – *Lesiu, ale tobie będzie żal umierać!* (М. Białoszewski); 6) *Strasznie mu było żal ludzkiej istoty, która tak bardzo błądzi* (J. Iwaszkiewicz). На означену особу (1-у – у першому і другому реченнях, 2-у – у третьому, четвертому і п'ятому, 3-ю – у шостому) вказують займенники відповідної особи в давальному відмінку, а також питальна інтонація (4 і 5 речення) та звертання (5 речення).

Особу-носія стану можна домислювати завдяки контексту, як-от у реченнях: *Pomyślała, że miło byłoby każdego ranka smakować w ten sposób widok miasta, z filiżanką espresso w jednej dłoni i małym orzechowym rogalikiem w drugiej* (Z. Górniak); – *No, ja to od razu poznałem, że student. Oko tam, szkoda gadać* (М. Olszewski), у яких агенсом є 1-а особа. Спільною рисою цих речень є те, що в них наявний або можливий давальний відмінок особи, на яку поширюється ознака, виражена предикатом, при цьому особа виступає не як витворювач дії (ознаки), а як сприймач, носій стану.

Значну групу становлять речення з оцінними предикатами в ролі головного члена (т.зв. *czasownikiniefleksyjne* (*niewłaściwe, defektywne, nieodmienne*) типу *treba, należy, można, warto, wolno (niewolno), wypada, należy*). Оцінювачем виступає сам мовець, виражаючи при цьому загальну думку багатьох або й усіх. Як уважає Р. Гжегорчикова, це одна з головних функцій таких дієслів [200, с. 62] Пор., наприклад: *Cały ten wierszyk można zaśpiewać jednym tchem albo możnatylkozaśpiewać ostatnią zwrotkę* (М. Nurowska); *Niewolno mówić o swoich uczuciach* (D. Banek). При відсутності давального агенсивного суб'єкта дії в таких реченнях сприймається як узагальнений, а з його появою – конкретизується, наприклад: *Nie warto mi więc było wydawać całej tygodniówki na kosztowne jazdy* (А. Kowalska); *Nie wolno ci więc przebywać nigdy samemu, jeść osobno ani spać, siadać koło okna w dobrze oświetlonym pomieszczeniu* (Е. Białołęcka).

Таким чином, більшість безособових речень – це конструкції, характерною рисою яких є формальна невираженість суб'єкта, а не відсутність цієї категорії загалом, тобто вони здатні відображати відношення дії до діяча.

Отже, семантика синтаксичної особи в польській мові виявляється у процесі взаємодії різних засобів вираження: морфологічних, лексико-граматичних, конструктивно-синтаксичних, інтонаційно-синтаксичних. Агенсивне значення є компонентом об'єктивного плану категорії синтаксичної особи і відображає відношення „діяч-дія”. Поділ речень на агенсивні й дезагенсивні не збігається з їх поділом на особові й безособові. Означеність особи-діяча у польській мові виражають двоскладні, означено-особові, безособові та інфінітивні речення, у структурі яких експліцитно чи імпліцитно є вказівка на виконавця дії чи носія стану.

Література

1. Арполенко Г.П., Забеліна В.П. Структурно-семантична будова речення в сучасній українській мові. Київ: Наукова думка, 1982. 131 с.
2. Булаховський Л.А. Питання синтаксису простого речення в українській мові // Дослідження з синтаксису української мови. Київ, 1958. С. 5 – 28.
3. Булаховський Л.А. Вибрані праці в 5 томах. Т.2. Українська мова. Київ: Наукова думка, 1977. 631 с.
4. Кононенко Ірина. Українська та польська мови: контрастивне дослідження; Iryna Kononenko. Język ukraiński I polski: studium kontrastywne. Warszawa: WUW, 2012. 809 с.
5. Кононенко І. Типологія односкладних речень в українській і польській мовах // Studia Ucrainica Varsoviensia, 2014, №2. С.63 – 73.
6. Курилович Е. Очерки по лингвистике: сб. статей. Москва: Изд-во иностранной лит., 1962. 456 с.
7. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва, 1990. 683 с.
8. Плющ М.Я. Категорія відмінка в семантико-синтаксичній структурі речення: [монографія]. Київ: Національний пед. ун-т ім. М. Драгоманова, 2016. 250 с.
9. Слинко І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.
10. Grzegorzczkova R. Wykłady z polskiej składni. Warszawa: PWN, 2004. 159 s.
11. Koneczna H. Funkcje zdań jednoczłonowych i dwuczłonowych w języku polskim // Problemy składni polskiej. Studia * dyskusje * polemiki z lat 1945 – 1970. Warszawa: PWN, 1971. S. 60 – 92.
12. Nagórko A. Zarys gramatyki polskiej. Warszawa: PWN, 1996. 235 s.
13. Pisarkowa K. Historia składni języka polskiego. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: WPAN, 1984. 289 s.
14. Rittel T. Kategoria osoby w polskim zdaniu. Warszawa – Kraków: PWN, 1985. 320 s.

**WAYS OF REALIZING THE SIGNIFICANCE OF SYNTAX PERSONS
IN THE POLISH LANGUAGE****O. R. Korpalo***Vasyl Stefanyk Precarpathian National Universiti;**Slavic Languages department;**76018, Ivano-Frankivsk, Shevchenko str., 57, ph. +380 (342) 59-60-78*

The category of person occupies an important place among semantic and grammatical categories that affect both the structure of the sentence model and the formation of the communicative process. This category belongs to one of the most complex and controversial, which is why many scientists are constantly interested. Despite the active study, the category of the person needs a comprehensive study against the background of the entire grammatical structure of the language, which determines the relevance of the study. The purpose of the article is to analyze the semantic-grammatical category of person in the Polish language as an interlevel category in sentences with the semantics of definiteness.

The thesis focuses on complex analysis of the semantic-grammatical category of person in the Polish language; the above category is viewed as an interlevel one. In the sentence, the syntactic person depends on the morphological person (the inflectional category of person in the system of the categories of Verb, the lexical-grammatical category of person in the system of the categories of Pronoun and Noun); yet in terms of its grammatical characteristics, the former differs from the latter in meaning and means of expression; additionally, the syntactic person is a multidimensional category the most important feature of which is deicticity, i.e. indicating the participants of the speech act. The addressee and the addressee are the key concepts of expression, the indication of their opposition or lack of such an opposition is one of the main and mandatory features of a sentence.

The status of the category of the syntactic person is grounded in the concept of syntactic semantics as first and foremost the semantics of relations.

The agentive meaning is a component of the objective plan of the syntactic person category and reflects the "subject - action" relationship, while the subject can be represented as marked, unmarked or generalized. The novelty of the study is that the analysis of the definiteness of the person in the Polish language was carried out from the standpoint of a structural-semantic approach to linguistic phenomena.

The significance of the person-actor is expressed by two-fold, definite-personal, impersonal and infinitive sentences, in the structure of which there is an explicit or implicit indication of the performer of the action or the bearer of the state (agent). There are different ways of representing the specified agent: morphological, lexical-morphological, morphological-syntactic, con-

textual-situational, intonation-syntactic. The definiteness of the person in the Polish language is primarily indicated by the personal endings of predicate verbs in the forms of the 1st and 2nd person singular and plural (morphological method) together with the personal pronouns of the corresponding person (in this case we should talk about the lexical-morphological method) or without them. With the morphological-syntactic method, the concrete subject is expressed not by the nominative, but by the indirect cases of nouns and personal pronouns.

Practical value. The obtained results will be useful for educational purposes in the study of Polish as a foreign language, in the process of teaching theoretical courses on grammar, in the preparation of textbooks and teaching aids on the syntax of the modern Polish language.

Keywords: *syntactic person, agent, dative agentive, two-fold, definite-personal, impersonal and infinitive sentences.*